

VOORWOORD

**Hier liggen hun lijken als zaden in 't zand,
de middenklasse regeert het land**

De Vlaamse beweging bestaat niet, schreven de redacteurs van de *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* in 1973. Ze bedoelden dat de Vlaamse beweging honderd en een verschillende verschijningsvormen heeft. Culturele, politieke, sociale, economische, rationale, emotionele aspecten vormen allemaal samen een taalbeweging die uiteindelijk vorm geeft aan een nationale beweging en een deelstaat. Dat is geen onontkoombaar proces, maar een evolutie waar de omstandigheden en de gemaakte keuzes ook anders hadden kunnen zijn. De geschiedenis van de Vlaamse beweging in haar vorm van personen, organisaties en hun impact, moet dan ook altijd in de maatschappelijke context worden geplaatst om ze enige verklaringskracht te geven.

De Gentse historicus Dries Goedertier plaatst de belangrijke ideologische vernieuwer Lodewijk De Raet in zijn tijd met bijzondere aandacht voor de ontwikkeling van het kapitalisme. Als statisticus, socioloog en ambtenaar gaf De Raet zichzelf een missie om het Vlaamse natiebewustzijn op te wekken door de economische achterlijkheid van de Vlamingen in kaart te brengen en aan te klagen. De vijand was de verfranste burgerij die eigenbelang plaatste boven de belangen van het Vlaamse volk. De Raet en zijn cultuurflamingantische generatiegenoten zagen zichzelf als een nieuwe leidende stand – een naar hegemonie strevende middenklasse schrijft Goedertier in Gramsciaanse termen – en als organische intellectuelen die het algemeen belang belichaamden van wat zij als hun volk definieerden. Hoe rationeel De Raet de Vlaamse achteruitstelling ook becijferde, zijn binding met het Vlaamse volk was in de eerste plaats een emotionele keuze.

In de Vlaamse beweging is er geen plaats meer verbonden met emoties als de IJzersite, met de IJzertoren, de crypte van de eerste door terroristisch geweld vernietigde toren en de Paxpoort die met de stenen van de opgeblazen toren werd gebouwd. Generaties flaminganten namen deel aan de IJzerbedevaarten. Tijdens deze civiele liturgie was de eed aan Vlaanderen het ultieme moment waarop de bedevaarder zich verbond met de Vlaamse natie. De IJzersite draagt nog wel meer betekenissen maar de natievormende functie was toch wel de meest essentiële. Zij was de belangrijkste motor voor de honderdduizenden bedevaarders die gedurende bijna een eeuw de site opzochten. Het is geen toeval dat de consecratie van de Vlaamse natie met de vorming van een Vlaams parlement, de IJzervlakte langzaam deed leeglopen. De site ging op zoek naar een nieuwe betekenis. Sedert 2014 is in de toren het Museum aan de IJzer gevestigd dat vooral de Eerste Wereldoorlog memoreert en een boodschap van vrede uitdraagt. Met de honderd-

jarige herdenking van de oorlog was dat een profilering die uitzicht bood op veel bezoekers. Maar tegelijk keerde de site zich af van haar eigen geschiedenis. Maarten Van Alstein, onderzoeker van het Vlaamse Vredesinstituut, analyseert in Forum het museum en formuleert aanbevelingen die de IJzersite kan valoriseren als de belangrijkste herinneringsplaats van de Vlaamse beweging om zo beter haar decretaal bepaalde rol te spelen als Memoriaal van de Vlaamse Ontvoogding.

De verbeelding van gemeenschappen is historisch bepaald en bevat geen onveranderlijke essentie. Wie daar nog aan twijfelt moet zich op sleeptouw laten nemen door het fascinerende verhaal over de Fläming. De Duitse historicus en kenner van de Vlaamse geschiedenis Winfried Dolderer verhaalt hoe de middeleeuwse migratie van Vlamingen naar de huidige Duitse *Länder* Brandenburg en Sachsen-Anhalt de verbeelding prikkelde van generaties Belgen en Duitsers die er stof in vonden om hun politieke en ideologische doelstellingen mee te legitimeren.

Bruno De Wever, hoofdredacteur